

i druge, potentnije i izazovnije osobitosti. Tako u "Maskama različitosti" on nastoji otkriti kako je "maska bila maskirana i, napokon, kako su masku (...) ponovo načinili oni kojima doista pripada."

Reana SENJKOVIĆ

Usporedo s kritičkim promišljanjima suvremene antropologije i raspravama o položaju i razvoju hrvatske etnologije, na drugome kraju svijeta nastajala je knjiga "Te Ao Hurihuri, Aspekti Maoritange" (ur. Michael King). U njoj su objavljeni tekstovi nastali od sredine sedamdesetih do početka devedesetih godina našeg stoljeća, posvećeni kulturnom i nacionalnom identitetu Maora.

Te Ao Hurihuri, Aspects of Maoritanga, edited by Michael King, Octopus Publishing Group (NZ) Ltd, Auckland, 1992., 191 str.

Od dolaska prvih misionara, početkom 19. st., i europske kolonizacije Novog Zelanda, doseljenici Europljani - *Pakeha*, kako ih domoroci zovu, postavljali su većinu pravila u raspravama o kulturi Maora. Političari i sociolozi - bijelci, iznosili su i tiskali argumente u ime Maora. I potkraj ovog stoljeća, odnos Maora i *Pakeha* na nestabilnoj je vagi razumijevanja.

Knjiga *Te Ao Hurihuri* nastala je iz pera *insidera* koji pišu o svojoj kulturi. Sedamdesetih godina potaknuo ih je i okupio *Pakeha* povjesničar Michael King. U to vrijeme je, osim u tradicijskim nastambama *marae*, u javnoj debati o značenju Maoritange u suvremenom svijetu bilo svega nekoliko glasova Maora. Maoritanga, što znači općenito "sve Maorsko" ili "biti Maori" velika je nepoznanica često i mnogim Maorima, a pogotovo pripadnicima druge kulture.

Europski etnolozi tek su onedavna svjesni količine "nijemoga znanja" o kojem se rijetko govori, a još rjeđe piše. O tome, uz Te Uira Manihera piše i Ngoi Pewhairang, u uvodu ove knjige. U maorskoj je kulturi toliko *tapu-a* ("svetoga"), da on sumnja da bijeli doseljenici to mogu razumjeti. Posebno zato što tek određeni ljudi, odnosno pojedine maorske obitelji, kao zajednička iskustva nasljeđuju i dalje prenose različite aspekte Maoritange. I John Rangihau u svome prilogu govori o životnoj snazi, auri, mističnosti, etosu i načinu života Maora, kao čvrsto povezanim s duhovnom stranom njihove kulture i duhovnom snagom koja izvire iz tih "Maori - stvari".

Marae je nastamba u kojoj se boravi, ujedno i prostor koji je okružuje. Protokol je ovdje čvrsto određen. Ranginui J. Walker uočava promjenu simbolike tog, Maorima toliko važnog životnoga prostora. Od "pred-europskoga razdoblja" i rodovski utemeljene maorske kulture, u prati promjene u *maraeu*. Od ruralne *wharepuni*, jednostavne plemenske kuće za spavanje, preko *marae* - svete kuće za sastanke, koja se metaforički smatra glavom pretka, pred kojom se pri ulasku skida obuća i u koju je najstrože zabranjeno unositi hranu, do urbanoga *maraea* - najsnažnijeg kulturnog ponosa i simbola maorskog identiteta nakon Drugog svjetskog rata, kada je tri četvrtine maorske populacije prešlo u gradove. Gradske *marae* zajednički su gradila plemenska i nad-plemenska udruženja, a primjer najnovijeg odstupanja od tradicije, inovacija je osamdesetih godina u zapadnom dijelu Aucklanda. Velika maorska zajednica osniva neplemenski odbor za izgradnju *maraea*. Umjesto plemenske kohezije, razvija se "svemaorski" osjećaj identiteta.

Osim jezika i protokola u *marae*, Timoty Karetu u svom prilogu tumači plemenske i društvene odnose moći, naslijeđeno i stečeno pravo na vodstvo. Sliku o političkoj moći dopunjava Robert Mahuta tekstem o "pokretu kralja Maora" - Kingitanga, koji potječe još iz 1858. i važna je maorska aktivnost. Zanimljivo je da unatoč postojanju Ringatu crkve (o kojoj piše Wi Tarei) i religijskog pokreta Ratana (analiziranog u tekstu Moane Raureti), anglikanska

crkva nije promijenila svoj kolonijalni odnos prema Maorima koji, kako saznajemo iz članka Api Mahuike, u njezinom okrilju još uvijek imaju nezavidan položaj.

Douglas Sinclair piše o odnosu Maora prema zemlji: oni se često s njome poistovjećuju. To proizlazi iz tradicionalnog poimanja postanka čovječanstva kao ishoda ljubavnog sjedinjenja majke-Zemlje (Papa-tu-a-nuku) i oca-Neba (Rangi-nui-tu-nei). Mnogi toponimi ukazuju na povijest, mitologiju i kreativnost kolektivnih predaja, te otkrivaju razloge sukoba s tehničkom kulturom doseljenih Pakeha.

Svjesni svojeg *insiderskog* položaja, Harry Dansey (pišući o doživljaju smrti) i Maori Marsden (pišući o odnosu čovjeka prema Bogu i Univerzumu) jasno se opredjeljuju za sasvim subjektivan način pisanja. Polaze od postavke da zapisivanje osobnih iskustava ne može rezultirati racionalnom sintezom. No, to je i razlog zašto se bore protiv prividno spretnih empirijskih istraživanja stranih antropologa i "njihovih usiljenih prikaza".

Imajući na umu da su neki članci iz ove knjige nastali još 1975. godine, te da se otada javno govori o maorskome identitetu i postupno institucionalizira proučavanje Maorske kulture (u gradovima se osnivaju škole u kojima se uči maorska povijest i kultura), može se govoriti o razvoju "male maorske etnologije", koja je, po svemu sudeći, vrlo angažirana u svakodnevnom životu Novog Zelanda. Prema malom broju referenci na koje se autori priloga pozivaju, može se pretpostaviti da su zatvoreni u vlastitom akademskom krugu. Ipak, nekoliko priloga ovoj knjizi dobri su primjeri refleksivne antropologije.

Tvrtko ZEBEC